

AUTOR BESTSELLERU DOBROVOLNÍK
JACK FAIRWEATHER

ŽALOBCE

PŘÍBĚH LOVCE NACISTŮ
A JEHO BOJE
ZA SPRAVEDLNOST

„Mrazivé a strhující, dokonale zpracovaná biografie.“
The New York Times

„Jack Fairweather vypráví strhující a inspirativní příběh německého právníka Fritze Bauera“
Mark Bowden, autor knihy *Black Hawk Down*

Žalobce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Jack Fairweather
Žalobce – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

ŽALOBCE

Boj jednoho muže za postavení nacistů před soud

Jack Fairweather

Pro Big Jacka a Betty. A také pro Heidi

Ta kletba, s kterou zemřeli,
v něm tkvěla i ten děs,
já nemohl oči odvrátit,
ni zvednout do nebes.

Skládání o starém námořníku,
Samuel Taylor Coleridge¹
(přeložil Josef Václav Sládek, 1897)

Obsah

Úvod	9
Poznámka k textu	11
Prolog	13

ČÁST PRVNÍ

1. Domov	19
2. Útěk	43
3. Poslání	61
4. Přeživší	69
5. Norimberk	89
6. Nepřátelské území	100

ČÁST DRUHÁ

7. Obnova	113
8. Odboj	128
9. První linie	142
10. Průlom	149
11. Rebelové	164

ČÁST TŘETÍ

12. Sylvia	175
13. Svědci	184
14. Dopadení	189
15. Důsledky	199
16. Patetická	206
17. Bauerovi hoši	213
18. Bikinový dekret	220
19. Jeruzalém	224

ČÁST ČTVRTÁ

20. Obžaloba	237
21. Účtování	256
22. Soud	265
23. Hlas za hlasem	286
24. Osvětim	293
25. Rozsudek	308
26. Protest	314
 Epilog	 325
Poděkování	329
Osobnosti	334
Prameny a literatura	344
Poznámky	398
O autorovi	399

Úvod

Představte si dějiny dvacátého století, v nichž je holokaust jen poznámkou pod čarou k tématu druhé světové války. Kde encyklopedické heslo pro Osvětim popisuje vzkvétající chemický průmysl v nedalekém městě, ale zamlčuje plynové komory. Kde školní učebnice líčí Hitlera jako „v mnohém nadaného“ a omezují výklad o masovém vraždění, které zosnoval, na pouhých sedmačtyřicet slov, přičemž jej uzavírají tvrzením, že „o tom vědělo nanejvýš sto lidí“. Toto není žádný abstraktní myšlenkový experiment. Takto totiž vypadalo Západní Německo (Spolková republika Německo) v letech po Hitlerově porážce. Tehdy byl holokaust téměř zapomenut a Spojenci povolili návrat milionů bývalých nacistů, aby pomohli vybudovat nový stát, který měl sloužit jako hráz proti komunismu. Byla to doba, kdy, podle slov západoněmeckého kancléře Konrada Adenauera z roku 1949, bylo třeba „nechat minulost minulostí“.¹

Tato kniha je příběhem Fritze Bauera, výjimečného židovského státního zástupce, který spolu s malou skupinou aktivistů, právníků a přeživších rozhodl o tom, že Německo a svět nesmí zapomenout. Je to také příběh Bauerova boje proti západoněmeckému státu, který se ho snažil zastavit a jež ztělesňoval šéf rozvědky Reinhard Gehlen a kancléřova pravá ruka Hans Globke. Oba měli své vlastní důvody k zakrývání minulosti. A především je to příběh o tom, jak byli němečtí obyvatelé přinuceni čelit své spoluvině na průmyslově organizovaném hromadném vraždění evropských Židů a jak holokaust definoval náš kolektivní smysl pro lidskost.

Poznámka k textu

Toto dílo je založeno na skutečných událostech.

Při rekonstrukci života Fritze Bauera jsem měl tu čest hovořit s mnoha lidmi, kteří ho znali, a získat přístup k nepublikovaným rodinným dokumentům a korespondenci. Tyto prameny, spolu s tisíci stranami rozhovorů, projevů a žurnalistických i právních textů, které po sobě Bauer zanechal, tvoří základ pro mé popisy jeho myšlení a řady jeho zkušeností. Scény, u nichž je zjevné, že Bauer byl jejich svědkem, byly znovu stvořeny z výpovědí, pamětí a novin. Dále jsem čerpal z více než pěti tisíc pramenů pocházejících z devětačtyřiceti archivů v Rakousku, České republice, Dánsku, Německu, Velké Británii, Izraeli, Itálii, Polsku, Rusku, Švédsku a ve Spojených státech.

Prameny jsou citovány v připojených poznámkách v pořadí, v jakém se objevují v jednotlivých odstavcích. Neuvádím zdroje k informacím, které jsou všeobecně dostupné. Archivní prameny jsou v poznámkách v plném znění; knihy, články a další sekundární zdroje se v plném znění objevují v bibliografii, včetně URL adres v případě online zdrojů. Citace byly upraveny z hlediska pravopisu a interpunkce, jinak však zůstaly nezměněny. Vyhýbám se zkratkám, pokud ovšem nejsou běžně užívané, což je příklad zkratky SS pro Schutzstaffel. „SS“ používám také jako zastřešující označení zahrnující Sicherheitsdienst. Pojmy Západní Německo a Spolková republika Německo jsou používány zaměnitelně. U názvů míst jsem zachoval jejich národní podobu, s výjimkou běžně poangličtěných verzí. Pro město používám název Oświęcim a pro tábor Auschwitz, avšak ostatní nacistické vyhlazovací tábory v Polsku označuji jejich běžnými polskými názvy. Písmena běžná v daných jazycích jsem

použil ve většině případů, výjimkou je německé ostré „s“ (ß), které jsem nahradil spojením hlásek „ss“.

Všechny překlady provedli moji brilantní výzkumníci Ingrid Pufahlová, Harriet Phillipsová, Anna Schattschneiderová, Florine Miezová, Sine Maria Vintherová, Morten Baarvig Thomsen, Christian Kjellsson, Jonathan Cahana-Blum a Katarzyna Chiżyńska, pokud není uvedeno jinak.

Prolog

Okupované Německo

Léto 1948

Fritz Bauer se rozhlédl po přeplněném vagónu v okamžiku, kdy vlak dorazil poblíž Flensburgu k německé hranici s Dánskem. Ta bolestná nesourodost návratu domů coby Němec a Žid – jako by vůbec ještě bylo možné být obojím – na něj doléhala ve chvíli, kdy ukazoval své doklady britskému strážnému. Bylo mu pětadvacet, byl to drobný muž v pečlivě stříženém obleku, jeho ustaranou tvář předčasně pokryly vrásky. Býval nejmladším místním soudcem v Německu, jenž si získal uznání coby sílící hlas na obranu Výmarské republiky, která se pyšnila jednou z nejliberálnějších ústav v Evropě. Nacisté tuto vizi zničili, chopili se moci a zapojili zemi do průmyslově organizovaného hromadného vraždění jeho lidu. Z přibližně půl milionu Židů, kteří v roce 1933 v Německu žili, byla třetina vyvražděna a většina ostatních uprchla. Bauer chápal, proč se mnozí, včetně jeho přeživší rodiny, odmítli vrátit, aby se pokusili znovu vystavět své zrušené životy. Ostatně i Světový židovský kongres několik týdnů předtím, v červnu 1948, prohlásil, že „židovský národ je odhodlán se již nikdy neusadit na krvi potřísněné půdě Německa“.¹

Když teď Bauer sledoval své spolucestující, kladl si otázku, kdo z nich se přidal k jásajícím davům, které vítaly Hitlerovu kolonu. Kdo zabíjel nebo se díval, jak zabíjejí druzí? Pro Bauera to byly naléhavé otázky nejen proto, že se vracel do země, kde by si ho mnozí možná stále ještě přáli vidět mrtvého.²

Tyto otázky si musel klást, protože hledal spravedlnost.

Hněv, který ho přinutil nastoupit do vlaku, pramenil z vědomí, že Němci, Spojenci – i svět –, ti všichni jako by si mysleli, že spravedlnosti už bylo učiněno zadost. Spojenci dali v roce 1945 u Mezinárodního

vojenského tribunálu v Norimberku jasně najevo, že považují zločiny nacistů za dílo Hitlera a jeho nejužšího okruhu. O rok později bylo odsouzeno dvaadvacet nacistických vůdců a v následných procesech a vojenských tribunálech několik tisíc dalších vysokých funkcionářů. Je pravda, že Spojenci se pokusili o širší přezkum německé společnosti prostřednictvím zvláštních denacifikačních komisí, které měly zabránit zaměstnávání kompromitovaných osob. Ale tato snaha do značné míry vyvanula už v roce 1948, protože se pozornost přesunula ke studené válce.³

Bauera ohromoval počet pachatelů, kteří si chodili jen tak volně po světě. Byl mezi nimi Adolf Eichmann, muž, který přepravoval evropské Židy do vyhlazovacích táborů; Josef Mengele, lékař SS, který na rampě v Auschwitz prováděl selekce do plynových komor; a Hans Globke, byrokrat, jenž pomáhal vytvořit právní rámec toho, co mělo být později označeno slovem holokaust. Ale nebyli to jen architekti a vykonavatelé genocidy, kdo zůstal na svobodě. Hitler zapojil německý národ do celostátního úsilí pronásledovat, okrást a nakonec zabít veškeré evropské Židy. Osm a půl milionu Němců vstoupilo do NSDAP. Více než 250 000 jich sloužilo v řadách SS, organizace, která udržovala v chodu vyhlazovací tábory Auschwitz, Majdanek, Treblinka, Bežec, Chełmno a Sobibór a vytvářela zvláštní vražedné oddíly zvané Einsatzgruppen. Desítky tisíc vojáků páchaly zvěrstva na frontových liniích. Nespočet úředníků se podílelo na obrovském byrokratickém stroji průmyslově organizovaného vraždění. A přece se většina těchto lidí jednoduše vrátila do německé společnosti a pokračovala v životě, jako by se nic nestalo.⁴

Bauer doufal, že se mu podaří alespoň některé z těchto mužů postavit před soud. Vracel se do Německa na pohovor na místo vrchního státního zástupce ve městě Braunschweig. Ale i kdyby tu práci získal, čekal ho boj. Braunschweig byl provinční zapadákov a on by měl k dispozici jen malý tým státních zástupců. Bolestně si také uvědomoval, že soudy jsou zaplněny soudci z nacistické éry, kteří tehdy vymáhali Hitlerovy rasové zákony, a že policii vedou bývalí příslušníci SS. V okamžicích přívalu optimismu si Bauer představoval, jak spustí vlnu žalob, která by mohla nakonec přivést před soud tisíce osob. Ale i tehdy si uvědomoval, že

miliony dalších, kteří napomáhali nacismu, zůstanou na svobodě. Jeho vizí – neúplnou a zdánlivě neproveditelnou – bylo použít justiční systém k vynucení celonárodního účtování s minulostí. Pokud by dokázal přinutit své krajany věnovat pozornost dostatečně velkému počtu procesů, mohl by je také přinutit postavit se tváří v tvář vlastní spoluvíně na zločinech nacistů. Teprve pak by bylo možné nacismus z německé kultury vymýtit a jeho rodina a další přeživší by možná začali věřit tomu, že se hrůza již nebude opakovat.⁵

Jeho vlak zastavil ve Flensburgu. Město sice uniklo nejhoršímu bombardování, ale už ne poválečným otřesům. Nádraží bylo přeplněné cestujícími vládajícími tašky nebo sedícími na hromadách zavazadel, ženami v záplatovaných šatech pátrajícími po zprávách o mužích pohřešovaných od války, uprchlými dětmi, překupníky jízdenek a žebráky. Vlhký vzduch byl cítit neumytými těly a cigaretovým kouřem. Polovina země byla stále vysídlena a desítky tisíc uprchlíků ze sovětské okupační zóny proudily každý měsíc na Západ. Vlaky byly přeplněné lidmi, kteří zoufale hledali způsob, jak se dostat pryč, a ležli dovnitř okny vagónů – i tři roky po válce mnohé z nich stále neměly skla – nebo na střechy, kde bylo více místa.⁶

Bauer zřejmě viděl ve filmových žurnálech záběry zničených německých měst, přesto jím otřásl pohled, který se naskytl, když míjeli stále ohořelé pozůstatky čtvrtí Altona-Nord a St. Georg na předměstí Hamburku. V krátkerech mezi deštěm smáčenými hromadami trosk a kupami pečlivě očištěných a zachráněných cihel se vytvořily šedé kaluže, místy zarostlé trávou a plevelem. V téhle pustině bude potřebovat najít spojence. Nejen soudce, státní zástupce a politiky podobného smýšlení, ale také obyčejné Němce, kteří nepodlehli nacismu ani neztratili naději v příslib pokroku výmarských let.⁷

Jeho myšlenky ho nevyhnutelně vracely do země, kterou opustil před více než desetiletím. V roce 1933 věřil, že dokáže vyburcovat dělníky, aby se Hitlerovi postavili ve jménu svobodnějšího a spravedlivějšího Německa. V exilu tuto víru ve své krajany udržoval tím, že potlačoval vzpomínky na věci, které mu provedli. Ale když ho vlak neúprosně nesl zpět k místu tolikerého utrpení, věděl, že i on, stejně jako ostatní Němci, potřebuje čelit minulosti.⁸

Část první

Domov

Ludwigsburg

Únor 1933

Fritz Bauer věděl, že je nacisté sledují od chvíle, kdy se spolupořadatelé rozvinuli své prapory a vykročili chladnými, potemnělými ulicemi Ludwigsburgu. Byla neděle 26. února 1933. O týden dříve nový říšský kancléř Adolf Hitler vyhlásil volby, aby získal většinu pro NSDAP v německém parlamentu, Reichstagu. Bauer a jeho malá skupina šedesáti stárnoucích veteránů první světové války a továrních dělníků vyšli do ulic, aby získali podporu pro demokratický řád země, který se zavázali chránit jako členové milice Reichsbanneru (myšlena paramilitární organizace Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold, v níž dominovali členové sociální demokracie; pozn. překladatele). Bauer nevěděl, zda Hitler splní své výhrůžky o zrušení ústavy s cílem zbavit zemi Židů a socialistů. Nepochyboval však o tom, že pokud Hitler zvítězí, nacisté se pustí do svých nepřátel. A on, jako židovský soudce a otevřený kritik, mezi nimi jistě bude.¹

Devěťadvacetiletý Bauer už stihl upoutat jejich pozornost poté, co byl jmenován předsedou Reichsbanneru ve spolkové zemi Württembergsko a začal v zakouřených posluchárnách, pánských klubech a pivnicích Stuttgartu burcovat proti Hitlerovi. „Bauer,“ poznamenal jeden nacistický informátor, „[agituje] s pravou židovskou nestydatostí při každé příležitosti proti národněsocialistickému hnutí. Jeho zbraně (...): nenávisť, lži a pomluvy.“²

Bauer byl jistě působivým řečníkem. Mimo jeviště mohl být plachý a nesmělý, štíhlý, křehký muž v obleku, který mu byl zjevně velký, člověk s hlavou neustále zabranou do knihy, zatímco kráčel po ulici a vyhýbal se lampám. Když se poprvé nabídl, že bude vést kampaň za sociální

demokraty, hlavní progresivní stranu Výmarské republiky, místní stranický předák Kurt Schumacher při pohledu na Bauerův doktorský titul z práva, jeho jemné čelisti a při znalosti jeho sklonu citovat Goetha poznamenal: „Dělníci nemají intelektuály rádi.“ Jenže Bauer vytrval a Schumacher, ohromen jeho tichým charismatem a zjevnou vnímavostí k utrpení druhých, souhlasil, že mu dovolí vystoupit na několika shromážděních. Výsledek ho překvapil: Jakmile Bauer vystoupil před dav, rozlétl se a vzplanul; ta proměna na pódiu byla natolik překvapivá, vzpomínal jeden současník, že jeho slova působila jako elektrický výboj.³

Fritz Bauer, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Bauer vycítil neklid svých mužů, když je vedl kolem upravených, hákovými kříži vyzdobených výloh v Ludwigsburgu. Nacisté je už nejspíš sledovali, zapisovali si, kdo tam je, a svolávali místní oddíly hnědokošiláků, příslušníků SA, Hitlerovy polovojenské organizace, aby se jim postavily. Bauer povzbuzoval své muže na shromážděních v dělnických čtvrtích Pflugfelden, Eglosheim, Hoheneck a nakonec v Ossweilu, jak nejlépe dokázal. Společně skandovali „Sláva svobodě“. Teď se jejich dech v chladném večerním vzduchu srážel v obláčcích páry. Bauer věřil, že hájit Výmarskou republiku stojí za to riziko. Ústava republiky, sepsaná po první světové válce, garantovala všeobecné volební právo a práva na svobodu projevu a shromažďování. Dělníci získali ochranu

osmihodinové pracovní doby a lepší přístup ke zdravotní péči, zatímco hnutí za práva gayů v zemi otevřeně volalo po dekriminizaci homosexuality.⁴

Přesto Bauer nikdy nezapomněl na temnější stránku republiky. Jako Žid studující v Mnichově byl na počátku dvacátých let vyloučen z většiny studentských spolků. Sledoval, jak jeho pravicově orientovaní spolužáci proudí na Hitlerovy pivnicové projevy a pak se valí do ulic, aby hledali socialisty a Židy, které by zbili. Tyto zkušenosti přiměly Bauera najít svůj politický hlas, nejprve tím, že v kampusu burcoval studenty, aby přijali „tolerantní způsob života“, a poté tím, že se připojil k sociálně demokratické straně. Stalo se tak v okamžiku, kdy ve Stuttgartu odstartoval svou právníckou kariéru a podpora nacistické strany po Velké hospodářské krizi roku 1929 prudce rostla.⁵

Padla noc a pochodující se vraceli nacistickým územím zpět k vlakovému nádraží v Ludwigsburgu. V okamžiku, kdy procházeli kolem tržiště, si Bauer všiml policie. Pak zaslechl výkřik plný hněvu a najednou se na ně vrhla banda rudolícíh, uhlazených hnědokošiláků. Bauer uvízl ve zmítajícím se sevření těl. Nacisté hnali příslušníky Reichsbanneru dolů z kopce k nádraží, kde policie konečně zapískala na píšťalky, aby zasáhla.⁶

Následujícího rána zpět ve Stuttgartu, bylo to pondělí, se Bauer oholil, upravil si vlasy a chystal se k soudu. Měl štěstí, že na něm nebyly patrné žádné stopy střetu, ale i to se zdálo být jen malou starostí, když uvažoval, co by se stalo, kdyby nacisté vyhráli volby. Je odhodlán dál bojovat, nebo dokonce jít kvůli svým přesvědčením do vězení? Jeho myšlenky se nepříjemně stočily k důvodům, proč by si pro něj nacisté mohli přijít. Politický aktivismus nebyl zločin, alespoň zatím ne. Jeho milostný život, to byla jiná věc. Nemyslel si, že by věděli, že je gay – bylo to tajemství, které sdílel jen s několika přáteli. Přesto si nemohl být jistý; policie pravidelně sledovala oblíbená místa seznamování v parcích a na veřejných pisoárech.⁷

Bauer se také obával o své rodiče, s nimiž stále žil v prostorném bytě na Wiederholdstrasse. Snažil se je chránit před nacistickou nenávistí, kterou už přitahoval, a to jak kvůli nim samotným, tak proto, že jeho otec Ludwig nesouhlasil se socialistickým přesvědčením svého syna. Ludwig

byl malý muž s výraznou dolní čelistí, zastřiženým knírkem a špendlíkovými očima, který se ve svých pětadvaceti letech přihlásil dobrovolně na frontu Velké války. Vědomí, že Židé jako on bojovali za Německo, v něm probouzelo pocity hrdosti a dbal na to, aby Fritzovi a jeho mladší sestře Margot předal svou víru v otčinu a přesvědčení o povinnosti a poslušnosti. Jako dítě sedával Bauer v hrůze u jídelního stolu a čekal na výprask za nějaké provinění – příliš rychlý pohyb ruky nebo snad nevhodně pronesené slovo. Ludwig, nyní třiašedesátiletý, neměl rád Hitlerovy hrubé řeči o *Volku* a rasové čistotě a uráželo ho, že nacisté odmítají uznat oběti židovských vojáků. Ovšem sám byl skeptický vůči demokracii – minimálně té výmarské –, kterou považoval za vnucenou spojenci po porážce země a zcela neněmeckou. Jako mnozí Židé byl i on přesvědčen, že nacistické antisemitské běsnění pomine, a povšechně souhlasil s Hitlerovým slibem ukončit politické štěpení a obnovit slávu Říše.⁸

Bauer s kamarádem, zhruba 20. léta 20. století.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Ludwigovy hodnoty odrážely politiku dřívější generace, která dospěla po německém sjednocení v roce 1871. Kancléř Otto von Bismarck prosadil autoritářský styl vlády v jinak roztržité směsi německých států a knížectví a prosazoval německý jazyk a kulturu jako sjednocující sílu. Židům byla udělena plná rovnost v právním slova smyslu a rodiny

jako Bauerovi využily rychlé industrializace a vzniku masové společnosti k růstu svých podniků. Pro Ludwiga Hitler představoval návrat pořádku.⁹

Ludwig Bauer, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Ella Bauerová, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Bauer měl blízko ke své matce Elle, o jedenáct let mladší než Ludwig, tiché rozhodné ženě, která utěšovala malého Fritze po manžellových záchvatech zuřivosti. Ella pocházela z rodiny rabínů z Tübingenu, a přestože nechala převládnout Ludwigovy sekulární názory, její spiritualismus prostupoval celou domácností. Rodina byla členy místní synagogy a dodržovala Pesach i další významné svátky; Bauer pravidelně vystupoval v liberální židovské organizaci a byl pokladníkem její mládežnické skupiny. Cítil, že Ella důvěřuje jeho úsudku, a sdílel s ní většinu věcí, dokonce i svou homosexualitu.

Často nacházel Ellu ráno v kuchyni s připravenou kávou, kterou si dal spolu s cigaretou coby snídani. Pak se vydal dolů z kopce do práce, procházel kolem rodinného textilního podniku na Seestrasse a přes Kriegsbergstrasse, hlavní městskou třídu, do Schlossgartenu, elegantního parku lemovaného topoly a platany.¹⁰ Stuttgart byl největším městem jihozápadního Německa, sice stále provinčním ve srovnání s Berlínem, ale neméně proměněným silami modernity. Město postavilo svůj první mrakodrap, šestnáctipatrovou věž Tagblatt, s rychlovýtahem a vyhlídkovou galerií, odkud si návštěvníci mohli vychutnat panorama: hrázděné domy starého města, velkolepou radnici, lesknoucí se skleněnou budovu židovského obchodního domu Schocken a nízké kopce po všech

stranách korunované vinicemi a lesy; tam Bauer rád chodil na túry. Ti, kdo si to mohli dovolit, plnili kavárny a restaurace pod lipami nebo „svižně jazzovali“ v kavárnách Regina a Residenz.¹¹

Bauer se svými přáteli z univerzity, 20. léta 20. století.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Většina Bauerových kolegů v seriózně vyhlížející pískovcové soudní budově v Archivstrasse byla starší než on a hluboce konzervativní. Několik jeho nadřízených podporovalo nacismus, a jak Hitlerova popularita rostla, snažili se Bauera vystrnadit. Před dvěma lety kdosi vynesl do listu *NS-Kurier*, místních nacistických novin, zprávu, že Bauer předal podrobnosti ze soudu levicovému novináři. To samo o sobě nebylo nezákonné, ale *NS-Kurier* se případu chopil jako příkladu proradného židovského pronikání do soudnictví. Bauer zažaloval list pro pomluvu a vyhrál, ovšem i tak byl přeražen k civilním procesům a omezen na řešení drobných přestupků. Mohl se připojit k výnosné soukromé praxi, ale cítil, že i v nižší roli v rámci soudu má pro levici větší hodnotu coby zdroj informací a rádce aktivistů, na něž se nyní zaměřovala policie.¹²

Onoho pondělí, kdy byl osud republiky na vážkách, se podobný dílčí odpor zdál být marný. Bauer spěchal po práci ze soudní budovy, aby se připojil k Schumacherovi na jejich obvyklém místě v přeplněné hale hotelu Zeppelin u nádraží. Bauer hledal u sedmatřicetiletého Schumachera politické vedení a morální jednoznačnost. Bauer se, podobně jako

mnozí sociální demokraté ve Stuttgartu, cítil ve společnosti poslance Říšského sněmu, který ve válce přišel o ruku, poněkud nejistý.¹³

Kurt Schumacher, 1936.
AdsD/FES, 6/FOTA008945

Schumacher měl „obličej jako scvrklé jablko, rty tenké, jako by mu je někdo vyřízl do tváře žiletkou, a ledově zelené oči“, poznamenal Fred Uhlman, jeden z Bauerových politických přátel. „Doslova jsem cítil jeho vůli a jeho bezpodmínečnou víru v naprostou správnost jeho věci. (...) Báł jsem se ho.“¹⁴

Schumacher patřil k nejvýraznějším kritikům posunu země doprava od chvíle, kdy se nacisté v roce 1932 stali největší německou stranou. Poprvé v německé historii, prohlásil v Říšském sněmu, nacisté „dokázali plně zmobilizovat lidskou hloupost“. Ovšem jeho slova se nestala protiváhou Hitlerovu zjevně silnému vlivu na zemi. Zdálo se, že lidé napříč politickým spektrem do Hitlera promítají své vlastní ambice. Průmyslníci si mysleli, že za tím teatrálním vztekem se skrývá někdo, kdo ochrání jejich peníze. Socialističtí revolucionáři v něm viděli bouřliváka připraveného postavit se aristokracii. Existoval dokonce i Spolek německých národních Židů (Verband nationaldeutscher Juden), který Hitlera podporoval, protože sdílel část zášti vůči židovským přistěhovalcům z východní Evropy. Schumacher s nevolí připustil, že Hitlerův nástup k moci je nevyhnutelný, avšak současně doufal, že radikalismus nacistů

(nemajících absolutní většinu) bude tlumen tradičnějšími koaličními partnery. Podpořil rozhodnutí konzervativní strany Centrum (Deutsche Zentrumspartei) zformovat s nacisty koalici, což Hitlerovi v lednu 1933 zajistilo úřad říšského kancléře. „Zatlačíme Hitlera do kouta,“ slíbil vůdce Centra Franz von Papen. „Za dva měsíce dostaneme Hitlera tak do kouta, až bude kvičet.“ Hitler okamžitě vyhlásil volby na 5. března, což byl jasný signál, že se chce zbavit jakýchkoli omezení ze strany svých koaličních partnerů. A k Schumacherovu zděšení říšský prezident Paul von Hindenburg a jeho konzervativní spojenci s Hitlerovou snahou obrátit demokratický pořádek naruby souhlasili.¹⁵

Když se Schumacher a Bauer onoho večera 27. února 1933 setkali, zastihla je zpráva, že někdo zapálil Reichstag. Hitler, který dorazil k hořící budově ve 22:00, okamžitě obvinil komunisty. Teď nebude „žádné sli-tování“, prohlásil. „Kdokoli se nám postaví do cesty, bude zničen.“ Desítky předních komunistických politiků byly v časných ranních hodi-nách zatčeny. Následující den udělil Hindenburg Hitlerovi mimořádné pravomoci pozastavit habeas corpus (základní právní princip garantující ochranu jedince před nezákonným zatčením či jiným omezením osobní svobody; pozn. překladatele), svobodu tisku, právo na veřejné shroma-žďování a právo na svobodné sdružování. Opatření měla být namířena proti komunistické straně, ale brzy bylo zřejmé, že nacisté tyto nové pra-vomoci využijí k tomu, aby zabránili svobodným a férovým volbám. Ve Stuttgartu policie přepadala levicové mítinky a zabavovala socialis-tické publikace. Čtyři sociální demokraté vtrhli do nahrávacího studia městského rozhlasu, aby vyhlásili: „Pryč s Hitlerem! Ať žije svoboda – volte SPD [sociální demokracii]!“ Byli okamžitě zatčeni.¹⁶

Schumachera však zastrašit nešlo. Dokud existovaly volby, existovala naděje. V sobotu 4. března, v předvečer hlasování, zorganizoval shro-máždění. Čtrnáct tisíc podporovatelů se tísnilo před radnicí pod plaká-tem Karla Marxe, účastníci se přidávali ke zpěvu staré revoluční písně: „Černý je prach, rudá je krev, zlaté plápolá plamen.“¹⁷

Oné noci se přední aktivisté, někteří ozbrojení, šeli v advokátní kan-celáři Bauerova přítele Uhlmana poblíž soudní budovy. Bauer, v divokém rozpoložení, se domníval, že by měl svolat dva tisíce mužů Reichsba-nneru, aby vyšli do ulic. Jiní navrhovali vyhlásit stávkou nebo obsadit

nádraží a zastavit železniční provoz v celém jihozápadním Německu. Schumacher se však obával, že jakákoli masová akce povede ke střetům, a možná dokonce zažehne občanskou válku, zvláště pokud by socialisté v jiných částech země udělali totéž. Radil, aby šli dalšího rána hlasovat a věřili, že demokracie zvítězí.¹⁸

Výsledky byly oznámeny v pondělí 6. března. Nacistická strana získala 43,9 procenta hlasů, tedy o čtyřicet dva mandátů méně, než bylo potřeba k většině. Hitler však přesto tvrdil, že má mandát zcela pozastavit ústavu a od nynějška vládnout pomocí dekretů. Hrozící diktatura se v mainstreamových médiích téměř neodrazila, jejich redaktori se rozhodli pro opatrný optimismus. „Klidný průběh voleb,“ hlásil list *Badische Presse*. Nyní nadešel čas, stálo v úvodníku, aby nová vláda sjednotila lid svou „neustranností a spravedlností“. Nacistický tisk byl naproti tomu v euforii. „Pouta spadla, lid je svobodný,“ jásal *NS-Kurier*. Bauer byl zdrcen; demokracie se prakticky zhroutila.¹⁹

Nacisté se pustili do upevňování moci a rušení svobod rychleji, než se Bauer obával, že je vůbec možné. Hnědé košile během pouhých několika hodin po oznámení volebních výsledků převzaly kontrolu nad hlavní městskou rozhlasovou stanicí, Süddeutsche Rundfunk AG. Nařídily zaměstnancům stanice, aby se shromáždili na nádvoří budovy. Jeden z techniků, malý, zavalitý muž v kukle a černém koženém kabátě, s revolverem a dalekohledem zavěšeným kolem krku, se objevil na balkóně s výhledem na nádvoří a pronesl planoucí projev o úsvitu nové éry. Zaměstnanci byli nařízením vybídnuti, aby se zdravili „Heil Hitler“, a byli povzbuzováni, aby požádali o vstup do strany.²⁰

Následující den nacisté dosadili ve Stuttgartu, stejně jako v dalších regionech, zvláštního státního komisaře s pravomocemi obejít městskou radu. Nový zemský správce nařídil obsazení policejních kasáren a zabavení zbraní. Po zuby ozbrojené hnědé košile brzy stály na stráži před většinou vládních budov a z radnice visela vlajka se svastikou. Koncem týdne nacisté zavřeli městský kabaret a Schauspielhaus, kde vyvolala jejich hněv opereta uváděná židovským režisérem. Hnědokošiláci také protestovali před třemi největšími obchodními domy ve městě, které byly všechny ve vlastnictví židovských rodin. Příslušníci SA rozdávali letáky s nápisem: „Němci! Nakupujte jen v německých obchodech!“²¹

Střední Evropa
v roce 1933,
John Gilkes

Bauer byl vyděšen zdánlivou ochotou svých krajanů podvolit se. Pokračoval v práci u soudu, ale většinu nocí přespával u přátel, aby ochránil své rodiče. Zdálo se, že je jen otázkou času, kdy bude zatčen. V pátek 10. března bylo ve Stuttgartu shromážděno na dvě stě komunistů a umístěno do „ochranné vazby“, nacistického eufemismu pro zadržení bez soudu. Během následujícího týdne byly zatčeny stovky dalších, včetně prvních sociálních demokratů. Stuttgartské věznice nedokázaly zvládnout příliv tolika vězňů a kolovaly zvěsti, že nacisté za městem připravují koncentrační tábor. Bauer o takových táborech slyšel: Britové je používali během búrské války, kdy shromažďovali celé vesnice, aby zabránili jejich podpoře rebelů, a Sověti po revoluci roku 1917 budovali tábory, aby izolovali politické odpůrce. Nikdy si však nepředstavoval, že by je Německo použilo k věznění vlastních lidí.²²

Někteří aktivisté uprchli do Švýcarska a Československa, ale Schumacher dal jasně najevo, že míní zůstat, a to samé požadoval od Bauera a jeho spolubojovníků. Vázala je povinnost klást odpor.²³

• • •

Bauer byl 23. března ve své kanceláři. Byl zamračený čtvrtek. Náhle uslyšel zaklepání na dveře. Dovnitř vstoupilo několik příslušníků württemberského oddělení politické policie, ověřili jeho totožnost a prohlásili, že je zatčen. Když byl veden chodbou a poté z budovy ven k čekající policejní dodávce, jež ho měla po krátké jízdě dostat do věznice v Büchsenstrasse, jeho kolegové soudci tiše přihlíželi. Ve věznici ho namačkali do cely s deseti vězni. Sotva se Bauer trochu zorientoval, otevřel dveře Dietrich von Jagow, nově jmenovaný nacistický policejní šéf, který vedl oddíl hnědých košil ve Württembersku. „Nezatýkáme jen malé lidi,“ chvástal se. „Máme s sebou i okresního soudce Bauera.“²⁴

Bauer pochopil, že jeho zatčení je součástí celostátní kampaně k potlačení opozice, a poznal v cele další levicové aktivisty a odboráře. A skutečně, toho večera Hitler splnil svůj slib o pozastavení ústavy, když donutil Říšský sněm schválit takzvaný zmocňovací zákon, který mu fakticky udělil neomezenou moc. Nyní už nacistům nestálo nic v cestě. Sociálně-demokratičtí poslanci, kteří se statečně postavili proti tomuto opatření, byli odvedeni do přistavených policejních vozů. V následujících týdnech

byly zadrženy desetitisíce politických odpůrců a následně drženy v provizorních táborech zřízených z restaurací, hospod, hotelů, zámků či sportovišť, kde bylo násilí a týrání na denním pořádku.²⁵

Pár dní po Bauerově zatčení jej i jeho spoluvězně strážníci naložili na nákladní auto. Vyrazili na jih po cestě, kterou Bauer dobře znal – vedla kolem Tübingenu, kde si jako dítě hrával mezi rolemi látek v dědečkově textilním obchodě. Potom začali vytrvale stoupat do švábských kopců, až nakonec dorazili do nově zřízeného koncentračního tábora na jiskřící se ledem spoutané plošině Heuberg.²⁶

Nákladní auta zastavila u řady asi dvanácti třípatrových bílých budov postavených bokem k silnici a rozdělených po dvou ostnatým drátem nataženým mezi dřevěnými kůly. Budovy dříve sloužily jako rekreační domov pro děti a část pozemku, oddělená plotem, byla stále v provozu; nedaleko bylo možné zahlédnout hrající si děti. Skupina hnědkošiláčů čekala na vězně, několik jich Bauera znalo z pouličních rvaček s Reichsbannerem.²⁷

Bauera odvedli do kanceláře velitele tábora, kde ho připravili o cennosti a zapsali jej jako vězně kategorie III: „nesmiřitelného“ nepřítele režimu. Velitel tábora Max Kaufmann mu věcně vysvětlil, že zřejmě nikdy nebude propuštěn. Dozorci oddělili Bauera a další vězně kategorie III a odvedli je do bloku 19a, jedné ze dvojice budov pro nesmiřitelné, které stály dál od silnice. Mezi budovami se nacházel malý dvorek uzavřený plotem. V prvních dvou patrech budovy se nacházely vězeňské místnosti s třiceti až čtyřiceti muži v každé z nich. Dozorci měli vlastní místnost hned vedle vchodu.²⁸

Někdy onoho nebo následujícího večera zaslechl Bauer kroky na schodech. Dozorci vrazili dovnitř a odvěkli ho nahoru na úzkou půdu budovy, kde zahlédl několik dalších vězňů tísňících se na podlaze. Prvním, koho dozorci brutálně zbili, byl Wilfred Acker, komunista. Brzy přišla řada na Bauera. Jednou jedinkrát byl už dříve podobně napaden, a to na školním dvoře, když mu bylo šest. Tehdy udělal tu chybu, že odpověděl správně na otázku, kterou předtím spolužák vyřešil špatně. Když do něj spolužáci bušili pěstmi a kopali jej, křičeli: „Ty a tvoje rodina jste zabili Ježíše!“²⁹

Koncentrační tábor Heuberg, 1933.

Licence: Creative Commons

Bauer se následujícího rána probudil a následovalo další bití a pak další. Pokoušel se sledovat čas podle světla pronikajícího dovnitř malým oknem. Ale když byl jeden z jeho spoluvězňů přistížen, jak vyhlíží na dvůr, vrchní dozorce pohrozil, že je všechny zastřelí. Okno bylo zatřeno, takže zůstali téměř v naprosté tmě.³⁰

Po několika dnech, aspoň tak to Bauer odhadoval, byl propuštěn, aby se připojil k ostatním vězňům. Vězni kategorie I a II z dalších bloků trávili své dny prací kolem tábora, ovšem Bauer a ostatní „nesmiřitelní“ zůstávali ve svých místnostech. Práce je podle velitele nemohla vykoupit. Jediným světlým bodem bylo jídlo, obvykle jen něco na způsob zelné nebo nudlové polévky s kusem tvrdé černé klobásy nebo sýra. Občas dostali polévku s těstovinami ve tvaru hákových křížů, aby „nás obrodily... zevnitř“, jak poznamenal jeden z vězňů.³¹

A pak, bylo to začátkem dubna, byl Bauer předvolán do kanceláře velitele. Nevěděl, zda se má připravit na další týrání, nebo jestli bylo v jeho případu o něčem rozhodnuto. Velitel Kaufmann seděl za stolem. Před ním seděl muž v obleku, který se představil jako Edmund Taylor, pařížský zpravodaj listu *Chicago Tribune*. Nový říšský ministr propagandy Joseph Goebbels, toužící zajistit akceptaci nacistické vlády napříč Evropou i Spojenými státy, pozval novináře, jako byl Taylor, k návštěvě

nových koncentračních táborů v domnění, že některé aspekty života vězňů – nástupy nebo pravidelná jídla – vyvolají dojem normalnosti.³²

„Víte, proč jste tady?“ zeptal se Taylor.³³

Bauer se na něj ostražitě podíval, náhle si vědom svého vzhledu: hubený, špinavý, oblečený v tom samém, co měl na sobě v den zatčení. Věděl, že by neměl moc mluvit.

„Ano. Jsem socialista a místopředseda organizace Reichsbanner ve Stuttgartu.“³⁴

„Jak se k vám chovají?“³⁵

„Humánně a způsobem odpovídajícím situaci,“ odpověděl Bauer opatrně. „Za nynějších podmínek by pro vězně nemohlo být učiněno více.“³⁶

„Co je pro vás na životě ve vězení nejhorší?“ zeptal se Taylor.³⁷

Bauer odpověděl, že mu chybí rodina a že jednotvárnost vězení je k zbláznění.³⁸

„Ovšem to nejhorší,“ pokračoval, „je ten pocit, že se můj život pod mnou rozpadl na kusy. Cítím se duševně zdcený. Mé okolí mě porazilo.“³⁹

Taylor později ve svém článku popsal tábor jako „něco mezi lázeňským střediskem a Ďábelským ostrovem“. Podotkl, že Bauer vypadal jako „lidská troska s plachýma očima... [která] nesla cejch vězení, jako by si jej odpykávala už celé roky“.⁴⁰

• • •

Bauer se pokoušel sledovat dění mimo tábor pomocí vytrvalého proudu nově příchozích. Tak se rovněž dozvěděl, že jedním z prvních vůdcových opatření byl zákaz, který znemožnil Židům pracovat ve státní správě a soudnictví, čímž Bauerovy naděje na návrat do práce fakticky zemřely. V červnu byla zakázána sociálně demokratická strana. O odporu nepřicházely žádné zprávy a nejjistější známkou rostoucí nacistické beztréstnosti bylo jejich stále tvrdší zacházení s vězni. Nový velitel tábora jménem Karl Buck, oddaný nacista s knírkem ve tvaru kartáčku a dřevěnou nohou, zavedl pro nové vězně zvláštní rituál: Celá posádka se seřadila do dvou řad, mezi nimiž museli vězni projít, zatímco do nich dozorcí strkali, kopali je a plivali na ně. V bloku už teď dozorcí reagovali násilím při sebemenší zámince a objevily se brutální drobné hry:

Například honili vězně cestou na latríny nebo je stavěli v řadě čelem ke zdi a mlátili o ni jejich obličejí.⁴¹

Jednoho rána koncem července si Bauer všiml dozorců, jak u plotu uřezávají trsy kopřiv. Později téhož dne, když přijelo nákladní auto s várkou nových vězňů, pochopil, k čemu jsou. Vystoupil z něj Kurt Schumacher a potácel se podél řady dozorců, kteří ho šlehali kopřivami, dokud nedošel k čekajícímu veliteli Buckovi.⁴²

„Proč jste tady, Schumachere?“ zeptal se Buck.⁴³

„Protože patřím k poražené straně,“ odpověděl Schumacher.⁴⁴

Pak byl strkán a hnán směrem k Bauerovu bloku.⁴⁵

„Proč se nepověšíš? Nikdy se odsud nedostaneš!“ křičel na něj táborový dozorce.⁴⁶

„Ne, za to budete muset převzít odpovědnost sami,“ řekl Schumacher a zachytil pohledy svých spoluvězňů.⁴⁷

Bauerovi se později podařilo dostat se k němu aspoň na krátkou chvíli. „Budu tady, dokud nacismus nezmizí,“ řekl mu Schumacher, „a nacismus nezmizí, dokud nevypukne válka, což nevyhnutelně vypukne. Odhaduji, že to potrvá deset, jedenáct let; tak dlouho tu budu.“ Bauer, který byl v táboře tři měsíce a právě oslavil třicítku, při té představě propadl zoufalství.⁴⁸

V onom horkém létě nacházely stráž zvláštní potěšení v obtěžování Schumachera. Bauer byl také vybírán pro ponižující úkoly, jako bylo čištění latríny. Dosud byl terčem kvůli svým politickým postojům, ale všiml si, že dozorcí začali vybírat vězně i kvůli jejich židovství. V září dorazil do Heubergu pětáctýřicetiletý Žid jménem Simon Leibowitsch, zaměstnanec státních drah, a byl zbit tak, že ho museli do jeho pokoje v Bauerově bloku odnést. Když odpoledne dozorcí nařídili vězňům přinést dřevo, Leibowitsch, stále neschopný pohybu, zůstal v posteli. Přivolali Bucka a ten nařídil, aby byl Leibowitsch odveden k venkovnímu žlabu na vodu k „omytí“. Dva dozorcí ho začali drhnout hrubým kartáčem, zároveň ho kopali a opakovaně mu drželi hlavu pod vodou. Výkřiky třesoucího se hlasu mezi jednotlivými ponořeními se rozléhaly po dvoře.⁴⁹

„Nedělej to, ty špinavé židovské prase!“ křičel jeden dozorce.⁵⁰

„Židy je třeba drhnout, aby už nesmrděli,“ hulákal druhý.⁵¹

Konečně nechali Leibowitsche, jenž byl v bezvědomí, na pokoji. Jenže následujícího rána se na něj dozorcí vrhli znovu a vláčeli ho dolů po schodech bloku tak, že jeho hlava narážela na každý schod. Když se dostali dolů, byl Leibowitsch mrtvý.⁵²

• • •

O několik týdnů později, začínal podzim roku 1933, byl Bauer spolu s dalšími „nesmiřitelnými“ převezen do bývalé posádkové věznice v Ulmu, městeč vzdáleném necelých sto kilometrů. Dostal vlastní celu s postelí, což byla po přeplněnosti prostor v Heubergu úleva. Vězeňský dozorce Gotthilf Knäuer, dlouholetý policista, jenž nebyl nacist, oslovoval vězně jako „pány“, Bauerovi dal práci ve své kanceláři při zpracovávání cenzurovaných dopisů a zabránil nočnímu obtěžování vězňů tím, že si domů odnášel jediný klíč od jejich cel. Důvod Bauerova přesunu do Ulmu se brzy vyjasnil. Při práci v Knäuerově kanceláři se dozvěděl, že on a další nesmiřitelní mají být propuštěni, pokud přistoupí na slib věrnosti režimu.⁵³

Zpráva vyvolala mezi vybranými vězni senzaci. Mnozí z nich uvěřili veliteli, který jim „sliboval“, že budou doživotně uvězněni. Bauer věděl, že Schumacher by neschválil, aby se zřekli své strany nebo svých přesvědčení. Na druhou stranu, Schumacher nebyl Žid. Bauer souhlasil s podpisem, stejně jako mnoho dalších. Před propuštěním vydali nacisté 22. října 1933 tiskové prohlášení. Bauer údajně pociťoval „radost“ z příležitosti smíření s nacistickým režimem a nyní měl „bezvýhradně stát na straně Otčiny v německém boji za čest a mír“.⁵⁴

Pravdou bylo, že Bauer byl po svých šesti měsících v táboře zdrcen – přesně tak, jak to nacisté zamýšleli. Stále měl dost duchapřítomnosti na to, aby v kanceláři našel svůj vězeňský spis, vyňal z něj pas a podstrčil jej do obálky adresované rodičům. Když se však 27. listopadu objevil u vězeňské brány ve svém otrhaném obleku, s čerstvě oholenou hlavou jako výsledkem posledního ponižujícího aktu ze strany úřadů, jimž se bude muset pravidelně hlásit, budil dojem zlomené bytosti. Jeho sestra Margot a její manžel Walter ho odvezli domů autem.⁵⁵

Bauerův cestovní pas, 1932.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Bauer nechtěl s rodinou o tábore hovořit, a tak probírali zhoršující se povšechnou situaci. Nacisté během jeho uvěznění vyhlásili matoucí množství protizidovských opatření: Počty židovských studentů na německých školách a univerzitách byly omezeny; židovským lékařům bylo zakázáno vykonávat praxi a židovští civilní zaměstnanci byli propuštěni z armády. Ve Stuttgartu místní nacisté stupňovali bojkot židovských obchodů do podoby celoměstské kampaně, která zahrnovala i malování slova *Jude* červenou barvou na výlohy. Desítky židovských rodin už z města uprchly a zvolily život mimo Německo. A opravdu, i Walter, sedmadvacetiletý textilní obchodník a nadšený amatérský fotograf, se plánoval přestěhovat s Margot a jejich dvěma malými syny do Kodaně. Margot, obvykle plná elánu, se zdála být myšlenkou na rozdělení rodiny zdrcena. Ludwig však neměl v úmyslu odejít. Stále věřil Hitlerovi, když říkal, že židovští veteráni nebudou čelit pronásledování. Kromě toho se jeho podnikání dařilo; Hitlerova sázka na přezbrojení země znamenala, že stuttgartské továrny měly plné objednávkové knihy.⁵⁶

Rozhovor se stočil k tomu, jakou práci Bauer zvolí v okamžiku, kdy už nemůže vykonávat právníckou praxi. Bauer si uvědomoval, že nemá jinou možnost než přijmout otcovu nabídku, aby se k němu připojil ve skladu. O pár dní později začal zakládat dokumenty a vést účetnictví.

Jinak žil téměř samotářsky, přemohl jej pocit viny za čin podvolení a téměř jej ochromil strach z druhých. Cestou na návštěvu příbuzných Bauer uklouzl a upadl, přičemž si zlomil pár žeber, což přičítal svému zesláblému stavu. „Propuštění vězni vědí,“ napsal Bauer později, „že trest nekončí ve vězení ani u brány káznice.“ Uvažoval o odchodu z Německa, ale zároveň si nedokázal představit život v exilu.⁵⁷

K jeho stavu odcizení přispívalo i to, že obyvatelé města se zdáli pokračovat v životě, jako by se nic nezměnilo. Jak se blížily Vánoce, zaplnily náměstí stánky prodávající Hutzelbrot a vzorované sušenky Springerle, šňůry klobás i arašídů. Dívky z nově přejmenované Školy Adolfa Hitlera zpívaly koledy. Bauer si pohrál s dětmi své sestry, které přišly na návštěvu: Předváděl jim ironické představení, v němž Ludwig policista zatýká Bauera zločince. „Velmi působivý byl jeho obličej za mřížemi,“ všimla si Margot.⁵⁸

Jak se zima roku 1933 prohlubovala, Bauer se přinutil oslovit několik přátel. Jeden z nich, Werner Fleischhauer, vstoupil do nacistické strany, protože dospěl k rozhodnutí, že liberalismus je mrtvý a budoucnost leží v objetí *Volku*. Starý důvěrný přítel Helmut Mielke nabídl povzbuzení a možná i delikátnější spojení, ale představa, že by nyní vyhledával sexuální kontakt, byla Bauerovi na hony vzdálená. Nacisté dali jasně najevo, že gayové – podobně jako Židé, Romové, Sintové a „asociální“ typy, mezi něž patřili bezdomovci, prostitutky a pacifisté – mají být jejich jednoznačným cílem. V květnu přepadly hnědé košile a krajně pravicoví studenti v Berlíně Sexuologický výzkumný ústav (Institut für Sexualwissenschaft), který založil průkopník práv homosexuálů Magnus Hirschfeld; spálili knihy a zatkli zaměstnance. Bylo na místě bát se dalšího pronásledování.⁵⁹

Bauer se s teplejším počasím nastupujícího jara roku 1934 cítil natolik zotavený, že se odvážil setkat s několika mladými aktivisty z nyní již ilegální SPD. Vydali se na pěší túru za město a mluvili o svém zklamání ze starší generace, kterou vinili z toho, že neudělala víc, aby zastavila Hitlerův vzestup k moci. Jeden mladík, Hans Gasparitsch, prohlásil, že zařídil, aby byly na školních toaletách ukryty letáky odsuzující Hitlera.⁶⁰

Bauer, asi rok 1934.
Se svolením Marit Tiefenthalové

„Vidíš cíl, ke kterému Hitler kráčí?“ napsal v jednom. „Německá mládeži, chceš válku a zničení Německa?“⁶¹

Bauer si pomyslel, že nebezpečně riskují. Země se stále více podobala policejnímu státu. Heinrich Himmler, šéf Hitlerovy osobní ochranky, známé jako Schutzstaffel neboli SS, převzal starou politickou policii Výmarské republiky a hodlal ji přejmenovat na Geheime Staatspolizei, tajnou státní policii, zkráceně gestapo. Pod jeho vedením si tento sbor rychle vybudoval síť informátorů. Každý blok a každý činžovní dům měl nyní své špehy. Letní měsíce Fritze Bauera ubíhaly ve stavu úzkosti. Zatímco nacisté propustili mnoho těch, které zadrželi o rok dříve, gestapo zahájilo novou vlnu cílenějších zatýkání. Několik mladých aktivistů bylo zadrženo během Vánoc, čímž skončila i tato omezená ilegální aktivita.⁶²

Na jaře roku 1935 začal Bauer uvažovat o tom, že by se skutečně připojil k tisícům Židů prchajícím ze země. Margot a Walter dokázali získat povolení k pobytu v Dánsku a pozvali ho, aby se k nim připojil. Bauer si stále nedokázal představit, že by Německo – dokonce i toto Německo – nadobro opustil. Místo toho si zarezervoval poznávací výlet do Kodaně. Do dánského hlavního města dorazil vlakem 1. června večer. Před hlavním nádražím se severní slunce teprve sklánělo nad obzor, ale barevná světla Tivoli, kodaňského zábavního parku, už svítila. Když kráčel po ulici

Vesterbrogade k náměstí Rådhuspladsen, kde červené cihly radnice zářily v měkkém jantarovém světle, neonové reklamní tabule se rozsvěcovaly a davy dělníků, prodavaček a městských úředníků čekaly na tramvaje vedle stánků prodávajících klobásy, cigarety a kytice, cítil, jak z něj padá tíha. První tóny jazzu se nesly z barů a restaurací ve Strøgetu. Kodaň byla městem „několika smutných obdélníkových jezer s umělými ptáčími ostrůvky, s banálně ošklivými mosty a křičícími racky“, poznamenal levicový dánský spisovatel Mogens Klitgaard, ačkoli současně připustil, že má tichý a nenucený půvab.⁶³

Walter a Margot Tiefenthalovi, cca 1930.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Kodaň, kterou Bauer objevil, skutečně žila příjezdem stovek německých politických uprchlíků. Podle podmínek jejich azylu jim bylo zakázáno veřejně vystupovat proti nacistickému režimu. Ovšem němečtí aktivisté připravovali zprávy o poměrech v Německu k šíření v Británii a Americe, aniž by jim hrozilo, že se dostanou do potíží. Walter Hammer, levicový nakladatel, rozdával protinacistické letáky překvapeným německým turistům před Tivoli. Bauer si cenil obecného ducha tolerance, jenž v Dánsku vládl vůči Němcům, dokonce i židovským. Oblíbil si jeden z barů, Café Mokka, poblíž Rådhuspladsen, který byl oblíbený mezi emigranty a kde se hrál jazz až do časných ranních hodin. Dánsko se Bauerovi zdálo být vším, čím nacistické Německo nebylo:

Mělo sociálnědemokratickou vládu a menšinová práva a sex mezi muži staršími osmnácti let zde byl legální.⁶⁴

Na konci června 1935 se vrátil do Německa v naději, že přesvědčí své rodiče, aby s ním odešli do Kodaně. Jenže Ludwig byl odhodlaný zůstat, a to dokonce i poté, co v září Hitler na stranickém sjezdu v Norimberku oznámil, že Židé mají být zbaveni občanství, volebního práva a většiny svých základních právních ochran. Další nařízení zakazovalo sexuální vztahy a manželství mezi Židy a lidmi „německé nebo příbuzné krve“. Až do té doby byla protizidovská legislativa nesourodá. Ale norimberské rasové zákony, jak se jim začalo říkat, představovaly první systematický pokus nacistů izolovat Židy od zbytku německé společnosti.⁶⁵

Hitlerovy dekrety také zrušily jeho dřívější slib chránit židovské veterány. A přesto Ludwig i nadále odmítal odejít, přičemž sahal ke stále chatrnější výmluvě, že má svůj podnik, o který se musí starat. Bauer byl rozhodnutý zemi opustit, ovšem váhal při pomyslení, že by odjel bez svých rodičů. V lednu 1936 byl znovu zadržen policií a strávil den výsledkem kvůli vojákově, s nímž se setkal na nádraží. Gestapo ho podezíralo z odbojové činnosti, což bylo štěstí, protože skutečným důvodem schůzky byl patrně sexuální vztah. Himmler prosadil zákon, který označil homosexuální muže za „nebezpečí pro národní zdraví“ a jakýkoli podezřelý kontakt mezi muži trestal pěti lety nucených prací. Další dekret navrhoval nucenou sterilizaci a kastraci.⁶⁶

Po propuštění vyřídil Bauer narychlo svou žádost o azyl v Dánsku. Do mrazivé Kodaně se vrátil 15. března 1936 s několika stovkami říšských marek od svého otce a s plány psát pro sociálnědemokratické a židovské noviny. Našel si pohodlný přízemní byt na ostrově Amager, kousek od bydliště sestry a od pláže. Jeho žádost o politický azyl podpořila levicová organizace Matteottiho výbor pod podmínkou, že se zdrží provokativních prohlášení.⁶⁷

Jenže teď, když byl volný, ztratil veškerou opatrnost a zábrany. Napsal jízlivý komentář o tom, jak německý národní charakter vedl k nacismu, ovšem žádné noviny ho nechtěly otisknout. To jej neodradilo a začal pracovat na politické satíře o Německu s prozatímním titulem „Špína se trpí, když slunce svítí“.⁶⁸

Jednoho dubnového večera dopil Bauer svůj drink v Café Mokka a vydal se na krátkou cestu po třídě Strøget k Rådhuspladsen. Bylo chladno a vlhko a světlo neonových reklamních tabulí se odráželo na kamenech. Bauer pocítil nervózní vzrušení při pohledu na siluetu mladého muže, který se k němu blížil. Měl lišácký úsměv a velké hnědé oči, které jako by Bauera zároveň zesměšňovaly a prosily o jeho soucit. Jeho cena byla čtyři dánské koruny, což je ekvivalent dnešních dvaceti dolarů.⁶⁹

Bauer mladíka vyhledal znovu o pár nocí později. Byl hladový, a tak mu Bauer koupil něco k jídlu, a tentokrát spolu hovořili. Jmenoval se Gordon Torp. Vyrůstal v chudých poměrech coby jeden ze šesti sourozenců a nějaký čas byl námořníkem. Teď se snažil uživit jako řemeslník. Torp strávil několik měsíců ve vězení za krádež a prostituci. Nebyl jenom na peníze, snažil se poněkud ostýchavě naznačit Bauerovi.⁷⁰

Znovu se setkali 16. dubna. Tentokrát vzal Bauer Torpa k sobě do bytu. Věděl, že se tím vystavuje vydírání, ale toužil ležet s Torpem ve vlastní posteli.⁷¹

Gordon Torp, 1945.

Poul Christensen / Říšský archiv (Dánsko)

Žluté tramvaje směřující do stanice Højdevej na Amageru odjížděly z Rådhuspladsen každých patnáct minut. Odtud to byl už jen kousek

pěšky zpět do jeho bytu. Bauer zvolil cestu zahradní pěšinkou až ke svým dveřím.⁷²

Pokynul Torpovi, aby vešel. V horním bytě už nebyl nikdo vzhůru. V náhlém tichu budovy slyšel Torpův dech a také svůj vlastní, lehce se chvějící. Bauer přivedl Torpa do své ložnice a začal se svlékat, mladší muž ho pozoroval, ale nedotýkal se ho. Bauer zhasl světlo a ve tmě po Torpovi sáhl.⁷³

Útěk

Bauer se onoho léta 1936 pokoušel usadit v Dánsku, ale často to končilo frustrací. Coby politický uprchlík nemohl oficiálně pracovat a směl si vydělávat jen mizerný peníz psaním pro noviny a prodejem krajek pro firmu svého švagra. Navzdory veškerému úsilí naučit se jazyk a vyhledávat přátelství mezi dánskými sociálními demokraty se často cítil nevítaný. Sousedé a místní obchodníci po něm na ulici vrhali podezřívavé pohledy a policie ho neustále obtěžovala. A den poté, co si přivedl Gordona Torpa domů, byl skutečně předvolán k výslechu na policejní ředitelství. Ukázalo se, že jej a Torpa z křoví jeho zahrady sledoval policejní inspektor. Bauer se zpočátku snažil tvrdit, že ho Torp učil dánsky, ale pak otevřeně přiznal, že je gay a že Torpovi dal jídlo a peníze. Věděl, že ho nemohou zatknout za to, že spal s mužem, jenže to policii nezabránilo, aby ho znovu nesbalila poté, co se nastěhoval k jinému milenci. Tentokrát byl předvolán i jeho švagr Walter. Obvykle přívětivý Walter koktavě prohlásil, že Bauer je knihomol a učenec nepraktické povahy, který „se nezajímá o ženy, a už vůbec ne o muže“.¹

Bauer se snažil obtěžování co nejvíce ignorovat, jenže v následujících měsících cítil prohlubující se neklid. Dánský život byl příliš uzavřený a spokojený sám se sebou. Dánové „jedí svůj smørrebrød, vypijí si pár lahví piva a šnaps, nevynechají žádnou příležitost ke kávě a koláči odpoledne i večer a v noci [se ptají]: ‚Fakt se nám vede tak dobře?‘“ všimal si. Mezitím tisíce lidí strádaly v německých koncentračních táborech a Hitler se otevřeně připravoval na válku.²

Část Bauerova hněvu pramenila z bezmoci, kterou cítil, protože nemohl pomoci svým rodičům v okamžiku rostoucího nacistického

teroru. Úředník říšského ministerstva jménem Hans Globke napsal v listopadu 1936 komentář k norimberským rasovým zákonům s cílem poskytnout soudům a policii vodítko, kdo má být klasifikován jako Žid. V průběhu následujícího roku rychle následovala řada nových opatření s cílem izolovat, vykořisťovat a pronásledovat židovské obyvatelstvo. Bauerovi rodiče nyní mohli nakupovat pouze v židovských obchodech a bylo jim zakázáno vstupovat do veřejných parků a většiny klubů a spolků. Podle jednoho zákona ministerstva vnitra, který napsal Globke, museli Ludwig a Ella ke svým jménům přidat *Izrael* a *Sára*, aby bylo zajištěno, že se nebudou moct vydávat za „Árijce“. Pak byl v říjnu 1938 Ludwigův textilní podnik „arizován“ – tedy prodán etnickým Němcům za pakatel.³

Bauera obzvlášť zasáhla zpráva, že jeho rodina byla donucena prodat dědečkův textilní obchod v Tübingen. Bauer s láskou vzpomínal na svého dědečka, rabína s bujným knírem a laskavým vystupováním, který mu kdysi dávno předčítal Tóru. Byt se mu tehdy zdál „zalitý tajemným přítímím“. Miloval, když se mohl zavrtat do květinového brokátu zprohýbané pohovky svých prarodičů a koukat na portréty předchozích generací. Jedna kniha se mu zvlášť zaryla do paměti: *Květy Jeruzaléma*. Obsahovala vyliované květy ze Svaté země: olivovníky, pomerančovníky a fialky z Nazareta a Tiberiasu. Ten svět zmizel.⁴

Bauer se obával, že pro jeho rodiče může být už příliš pozdě na útek do Dánska. Země po celé Evropě zavíraly Židům své hranice, zatímco jich každý měsíc tisíce prchaly. V červenci 1938 uspořádala Společnost národů konferenci ve francouzském Évianu, aby projednala situaci desetitisíců uprchlíků, převážně Židů, utíkajících z třetí říše. Výsledek byl chabý. Švédsko a Švýcarsko oznámily, že nadále nebudou přijímat židovský původ jako platný důvod pro azyl, a souhlasily s návrhem nacistického ministerstva vnitra, že němečtí Židé mají mít v pasech vyraženo červené písmeno *J*. Dánská vláda uvalila vlastní omezení a vyžadovala po Židech, aby předložili důkaz, že se hodlají do Německa v budoucnu vrátit. Bauer doufal, že dánským úřadům dokáže, že jeho rodiče byli pronásledováni kvůli němu, a proto by měli být považováni za politické azylanty. Sám byl onoho léta zbaven německého občanství. Nebyl si jistý, jak se má jako člověk bez státní příslušnosti cítit. Pokud není Němcem,

kým tedy je? Židem? Vždy se bránil tomu, aby se definoval svým židovstvím, jenže možná to byl jen projev naivity.⁵

A pak přišla pohroma. Dne 7. listopadu 1938 postřelil sedmnáctiletý polsko-německý Žid Herschel Grynszpan v Paříži německého úředníka velvyslanectví a ten o dva dny později zemřel. Nacisté využili vraždu jako záminku k masovému pogromu, který začal večer 9. listopadu. Ve Stuttgartu se náčelník městských hasičů vloupal do hlavní synagogy na Hospitalstrasse, polil interiér benzínem a budovu zapálil. Davy přihlížely bandám hnědokošiláků v civilu plenícím židovské obchody na Königsstrasse. Násilí v následujících dnech narůstalo. Osm set židovských mužů bylo ve městě vyvečeno ze svých domovů, aby byli deportováni do koncentračních táborů. Byl mezi nimi Bauerův strýc Arthura a také Leopold Hirsche. Bauerův čtrnáctiletý synovec Erich byl napaden bandou nacistů v židovském sirotčinci, kde pobýval, zatímco jeho matka pracovala. Podařilo se mu uprchnout a v lijáku běžel 16 kilometrů k Bauero-vým do jejich stuttgartského bytu.⁶

Během pogromu bylo zabito nejméně devadesát jedna Židů a třicet tisíc jich bylo internováno v táborech. Bauer se nemohl dovolat svým rodičům, ale na nic nečekal a naléhal na schůzku s dánským ministrem spravedlnosti Karlem Kristianem Steinckem, aby jim zařídil víza. Steincke, stranický kolega sociální demokrat, ho přijal, načež následovalo striktní odmítnutí. Jak by mohl udělat výjimku v případě Bauerovy rodiny, chtěl Steincke vědět, aniž by tím otevřel zemi všemu německému židovstvu?⁷

Tak dejte mým rodičům povolení odjet do Grónska, vyštěkl Bauer. Ledové dánské území mohlo být nehostinné, ale kdyby tam jeho rodiče odcestovali, alespoň „bych věděl, že [jsou] neživí!“⁸

Steincke, snad vyvedený z míry Bauerovým rozhořčením, ustoupil a souhlasil, že víza povolí. Bauer věděl, že politik velmi pravděpodobně zachránil Ludwigovi a Elle životy. Přesto jím subjektivnost toho rozhodnutí otrásla.⁹

Walter poslal Ludwigovi a Elle telegram, jenže tou dobou už německá vláda uvalila nová omezení. Prchající Židé nyní museli odevzdat své úspory, což pro Ludwiga znamenalo vzdát se zisku z prodeje jeho firmy a z likvidace rodinných cenných papírů. Přibýly další

říšské daně z emigrace, daň z vystěhování a kontrola cenností u městské zastavárny.¹⁰

Bauer čekal na schválení jejich dokumentů a s rostoucím neklidem sledoval, jak si Hitler začíná podmaňovat kontinent. V roce 1938 vůdce anektoval Rakousko a převážně německojazyčné části Československa. V březnu 1939 zabral to, co z českého území zbylo. A pak 1. září zaútočil na Polsko ve jménu většího Lebensraumu neboli „životního prostoru“ pro německý národ. O tři dny později vyhlásily Británie a Francie Německu válku. Druhá světová válka započala.¹¹

Když německé síly prorážely polskou obranou, Hitler rychle přikročil k zavedení nové brutální rasové hierarchie. Oddíly smrti Einsatzgruppen následovaly do napadené země regulérní německé jednotky s cílem likvidace vzdělané vrstvy. Padesát tisíc polských občanů bylo během prvních čtyř měsíců okupace zavražděno. Etnickým Němcům a nově příchozím z třetí říše byla udělena zvláštní privilegia jako takzvané panské rase. Zabírali nejlepší domy, drancovali umělecká díla z muzeí a nárokovali si výhradní přístup do parků, divadel nebo kin. Etnickým Polákům – této slabší slovanské rase – bylo určeno sloužit jako otrocká pracovní síla. Židé, považovaní za parazitický poddruh, měli být soustředěni v nově vytvářených ghettech.¹²

Bauer se mohl tyto podrobnosti dozvídat jen útržkovitě z dánského tisku. Ale bylo zřejmé, že vypuknutí války přineslo novou a radikálnější fázi nacistického tažení proti Židům. Ve Stuttgartu dostali Ludwig a Ella příkaz vystěhovat se ze svého domova, aby byli přemístěni do zvláštních bytových domů neboli „Judenhäuser“. Ella ve spěchu prodala rodinný porcelán a přístroje, stříbrné servírovací mísy, misky, své náramkové hodinky, dokonce i svůj diamantový snubní prsten. Ponechala si jen fotoalbum, intarzovanou krabičku a oblečení, zatímco Ludwig zoufale platil neustále rostoucí daně z emigrace. Nakonec si zajistili lístky druhé třídy na cestu vlakem do Kodaně 31. prosince 1939. Měli k dispozici prostředky na tři měsíce života. Byli však mezi posledními Židy, kterým bylo dovoleno zemi opustit.¹³

Bauer se na Nový rok 1940 vydal na hraniční přechod v Padborgu, aby se s nimi setkal. Stál v krutém mrazu (minus dvacet šest stupňů Celsia), když jejich vlak přijížděl. A stále si nemohl být jistý, zda jim

bylo dovoleno nastoupit. Nakonec spatřil otce, jak se s hlavou skloněnou a kulhající prodírá davem, překvapivě nejistý sám sebou. Jeho matka přibrala a vypadala nemocně. Bauer si s ní vyměnil pohled, když jim pomáhal nastoupit do dalšího vlaku. Ludwig se v mnoha věcech mýlil, ale teď nebyl čas probírat vzájemné neshody.¹⁴

• • •

V následujících několika týdnech se vrátili k rodinnému životu. Ludwig a Ella se přestěhovali do bytového domu Tiefenthalových v ulici Maltagade. Na Walterovo naléhání oslavili opožděně Vánoce, aby „zapadli“. Pro tuto příležitost vykrmil v sousedním dvoře husu. Opa, jak byl Ludwig láskyplně nazýván svými dvěma vnuky, byl mrzutější než kdy dřív; Ella si dělala starosti o děti. Bauer se přestěhoval do nedalekého bytu a začal pracovat na knize o dánské ekonomice. Bylo to suchopárné téma, ale židovské noviny, pro něž převážně psal v Berlíně, zanikly, a alternativou byla práce na plný úvazek jako Walterův obchodník s krajkami. Alespoň byli v bezpečí.¹⁵

Potom, ráno 9. dubna 1940, probudilo Bauera hluboké a táhlé dunění nad hlavou, které rozezvonilo skleničky. Spěchal na ulici se svými sousedy, aby zjistil, že obrovská formace letadel letí nízko směrem k letišti. Hákové kříže na jejich ocasních plochách byly jasně viditelné. „Přilétají bombardéry?“ vykřikla jedna žena, zatímco se z nebe snášely bledě zelené letáky psané špatnou dánštinou a vyzývající ke klidu. Nikdo si nebyl jistý, zda utéct, nebo se snažit pokračovat, jako by se nic nedělo. Ale už na začátku ranní dopravní špičky bylo zřejmé, že Německo napadlo Dánsko a bez většího odporu dánských úřadů obsadilo Kodaň. Německá vojenská transportní loď zakotvila v přístavu, jako by to byl obyčejný turistický parník. Během dopoledne dánský král oznámil v rádiu formální kapitulaci země: „Kěž se nad vámi všemi smiluje Bůh.“¹⁶

Bauer se o několik hodin později dozvěděl od přítele, že gestapo ráno provedlo razii v kancelářích dánského odborového hnutí a hledalo seznamy německých exulantů v zemi. Narychlo si v bytě sbalil věci, protože věděl, že si pro něj mohou kdykoliv přijít. Zdálo se, že existuje jen malá šance uniknout do Švédska nebo se vůbec dostat z Kodaně, Němci totiž kontrolovali přístav i vlaková nádraží. Prostě se potřeboval schovat.¹⁷

Bauerovi rodiče po útěku, asi 1940.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Už se stmívalo, když se dostal na strašidelně opuštěné ulice. Němci jezdili po městě s amplionem a oznamovali zákaz vycházení od 19:00. Pouliční lampy byly zhasnuté, což značilo, že se Kodaň stala cílem spojeneckého bombardování. Rozhodl se zkusit Paula Wagnera, aktivistu, s nímž se seznámil na semináři pro sociálnědemokratickou mládež. Bauerovi se ten vysoký, kostnatý a lstivě vtipný dvaadvacetiletý mladík líbil; sblížili se díky sdílenému idealismu, přičemž Bauer si užíval roli staršího muže, který mohl předvádět své vědomosti. Teď si nebyl jistý, zda bude Wagner chtít riskovat a ukryje ho, ale nemusel se obávat. Wagner ho přivítal vřele, rychle pochopil situaci a řekl, že Bauer může zůstat v obývacím pokoji jeho jednopokojového bytu. Vzadu byl malý dvorek, ukrytý za malinovými keři, kde kouřili a naslouchali, zda se neblíží nějaké potíže.¹⁸

Kodaň byla v dnech po invazi tichá. Na rozdíl od Polska nechal Hitler dánské úřady na svém místě, protože považoval Dány za lidi s dobrou nordickou krví, schopné poslouchat rozkazy. Dánská vláda povzbuzovala občany, aby se vrátili ke svým běžným životům, a vyhýbala se pronásledování domácích odpůrců režimu i sedmitisícové židovské komunity v zemi. Představitelé SS však chtěli, aby byli němečtí političtí uprchlíci, známí potížísté, zatčeni a deportováni. Dánský důstojník a německý

voják brzy zaklepali na dveře bytu Waltera a Margot a ptali se na Bauera. Jejich šestiletý syn Peter vyhrkl dánsky: „Já vím, kde je strýček Fritz!“ Ale muži to buď neslyšeli, nebo se rozhodli to ignorovat.¹⁹

Paul Wagner, asi 1940.
Se svolením Helle Wagnerové

Bauer se co nejvíce vyhýbal ulicím, až na krátkou návštěvu svého bytu, kde si vyzvedl rukopis své knihy o financích. Žil v neustálém strachu ze zatčení. Ovšem riziko spjaté s útekem se onoho jara zdálo větší. Walter Hammer, německý protinacistický pamfletista, který se stal Bauero-vým přítelem, byl dopaden při vstupu na jachtu směřující do Švédska; ve vězení si podřezal zápěstí, ale po zotavení byl deportován do Německa. I kdyby se Bauer dostal z Dánska, nebylo jasné, zda je kdekoli v Evropě bezpečno, když se Hitler rychle snažil dostat kontinent pod svou kontrolu. V květnu 1940 obsadily německé jednotky Nizozemsko a Belgii a následující měsíc prorazily francouzské linie na cestě k dobytí Paříže a porážce Britů u Dunkerku.²⁰

Nakonec už Bauer nedokázal snášet napětí v Kodani. Jedenáctého září se vydal na cestu směrem do Korsøru, přístavu, odkud odjížděly trajekty na sousední ostrov Fyn. Dánská policie ho téměř okamžitě dopadla a odvedla do kodaňské věznice Vestre. Teď už to bylo jen otázkou času, kdy ho předají Němcům. O půlnoci otevřel strážný dveře jeho úzké kamenné cely a nabídl mu nějaké jídlo.²¹

„Chcete něco na čtení?“ zeptal se, zdánlivě jen tak mimochodem. Bauer odmítl. Ale strážný zavřel dveře cely a vykročil směrem k němu. Bauer se napjal v očekávání rány, ale muž ho jemně objal.²²

„Budu na vás myslet,“ řekl onen muž a pak, stejně nepochopitelně, odešel.²³

Devatenáctého září, byl to čtvrtek, byl Bauer převezen do provizorního internačního tábora za vesnicí Horserød. Byl zaregistrován a odveden do jednoho ze dvou přeplněných přízemních dřevěných baráků, které páchly plísní a potem. Velitel tábora, Dán jménem Alfred Klaudius Bentzen – „malý arogantní psychopat, který se před vězni choval jako Mussolini“, jak poznamenal jeden vězeň –, je informoval, že se od nich očekává, že budou vařit, uklízet a pracovat na barácích, zatímco budou čekat na svůj osud. Bauerovou jedinou útěchou bylo, že dokud zůstane v dánských rukou, mohl by se jeho švagr Walter pokusit zajistit propuštění.²⁴

Následujícího rána napsal Bauer Walterovi ve snaze upozornit jej na své zatčení a domluvit si jeho návštěvu ve vězení. Walter dorazil i s Bauerovou sestrou Margot o několik dní později na dozorované setkání. Souhlasil, že jménem Bauera kontaktuje různé dánské sociálně-demokratické politiky. O totéž požádal Bauer i Paula Wagnera, když jej navštívil následující týden. Přišel také Ludwig, který se do místnosti přišoural po boku Margot, což Bauera dojalo. Pak uplynulo několik týdnů bez jediné zprávy. Bauer se snažil rozptýlit vyřezáváním ze dřeva.²⁵

Bauerův policejní portrét, 1940.
Říšský archiv

A pak, jednoho dne, byl bez jakéhokoliv varování propuštěn. Jeho sou-
sed, ekonom Henry Grünbaum, přesvědčil prezidenta Dánské národní
banky, že Bauer je důležitý teoretik v oblasti finančního systému, jehož
je nutné ušetřit. Německé úřady byly ochotné udělat dánské vládě určité
ústupky, aby si udržely dobré vztahy. Bauer se směl vrátit do svého bytu
a dokončit knihu, pokud se bude každý týden hlásit dánské policii. Bylo
to šťastné vyvážnutí. O týden později bylo devětačtyřicet jeho spolu-
vězňů, většinou drobných odpůrců režimu, deportováno do Německa
vstříc téměř jisté smrti.²⁶

• • •

Bauer se pokusil vrátit ke svému dřívějšímu životu: Znovu se nas-
těhoval k Wagnerovi, editoval svou knihu a po většinu dní se scházel
s rodiči na oběd nebo na procházku v parku. Někdy vyzvedával své
synovce z nedaleké Montessori školy a šel s nimi na zmrzlinu. Zvláštnost
Hitlerovy rasové politiky, která ponechala Dány ve vedení, zname-
nala, že Židé v Dánsku se i nadále vyhýbali omezením. Ale za hrani-
cemi země dosáhlo nacistické pronásledování Židů nové, děsivé úrovně.
Dne 22. června 1941 napadlo hitlerovské Německo Sovětský svaz, aby
zničilo to, čemu Hitler říkal „židovské mocenské centrum bolševismu
v Moskvě“. Bauer záhy četl v necenzurovaném švédském tisku, který
koloval v Dánsku, útržkovité zprávy o hromadných popravách, ale nic
se nezdálo být jisté.²⁷

Dřevěný dinosaur vyřezaný Bauerem v táboře v Horserodu a darovaný Paulu Wagnerovi.
Se svolením Helle Wagnerové

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Žalobce .

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.